

EMBARGO tot 5 september: bevat informatie die dan pas openbaar wordt

1

Inleiding

Uw raad wordt door ons periodiek geïnformeerd over de stand van zaken op de diverse deelterreinen van het dossier Chemours en DuPont. De laatste raadsinformatiebrief over dit onderwerp dateert van 7 september 2021 ([RIB sept 2021](#)).

Deze bijlage geeft inzicht in de ontwikkelingen sindsdien.

Doelstelling

Door middel van deze raadsinformatiebrief en bijlage stellen wij uw raad in de gelegenheid kennis te nemen van de laatste stand van zaken van het dossier Chemours en DuPont. Wij richten ons in dit dossier op het zoveel mogelijk terugdringen van de uitstoot van schadelijke stoffen, het ontwikkelen van kennis over deze stoffen, waar nodig door het uitvoeren van (aanvullende) onderzoeken en voor zover noodzakelijk het aanpakken van de gevolgen van het vrijkomen van schadelijke stoffen. Dit doen we in het belang van een gezonde leefomgeving voor onze inwoners en het voorkómen van dit soort situaties in de toekomst.

In deze Raadsinformatiebrief vindt u:

1. een overzicht van gestuurde documenten die aan uw raad zijn verzonden;
2. de stand van zaken over de afronding van het moestuinonderzoek in de gemeenten Dordrecht, Papendrecht, Sliedrecht en Molenlanden;
3. overige onderzoeken en ontwikkelingen;
4. beeld uit de wijk;
5. communicatie;
6. de aansprakelijkstelling van Chemours en DuPont door de gemeenten Dordrecht, Sliedrecht, Papendrecht en Molenlanden;
7. stand van zaken over vergunningen, toezicht en handhaving.

1. Overzicht van tussentijds gestuurde documenten

Sinds de vorige raadsinformatiebrief hebben wij de volgende documenten ter informatie doorgestuurd aan de commissie Fysieke Leefomgeving:

22 november 2021: wethouderbericht over de stand van zaken moestuinonderzoek en de beschikking voor een speciale uitkering (SPUK) voor het aanpakken van buitenproportionele verontreinigingen met PFAS.

In 2022 bent u een aantal keer op de hoogte gebracht van de communicatie aan de moestuineigenaren over de opzet en de voortgang van het moestuingewasonderzoek.

2. De afronding van het moestuingewasonderzoek

Achtergrond

De Europese Voedsel en Warenautoriteit EFSA¹ heeft op 17 september 2020 haar opinie over de risicogrenswaarden van PFOA en drie andere PFAS-stoffen gepubliceerd. Het betreft gezondheidskundige grenswaarden die gericht zijn op een *levenslange dagelijkse inname* van de desbetreffende stof. EFSA is van mening dat de gezondheidskundige grenswaarde voor PFAS lager moet worden dan de eerder gestelde grenswaarden. Een gezondheidskundige grenswaarde is de hoeveelheid PFAS die iemand nog veilig kan innemen. Begin 2021 heeft het RIVM de grenswaarden van EFSA overgenomen.

Op basis van de nieuwe grenswaarden heeft het RIVM het in 2017 uitgevoerde moestuinonderzoek in Dordrecht, Sliedrecht en Papendrecht opnieuw beoordeeld. Op 4 juni

¹ European Food Safety Authority

EMBARGO tot 5 september: bevat informatie die dan pas openbaar wordt

2

2021 heeft RIVM de uitkomsten van deze herbeoordeling gepubliceerd.² Het RIVM adviseerde om geen groente en fruit uit de eigen moestuin te eten binnen een straal van 1 kilometer rond de fabriek. Voor moestuinen buiten deze straal kon RIVM geen advies geven. Het was namelijk niet mogelijk om de concentraties uit het onderzoek van 2017 opnieuw te berekenen met de nieuwe grenswaarde, omdat deze te laag waren (lager dan de 'detectielimiet').

Dit is niet duidelijk naar onze inwoners toe en daarom besloten de gemeenten Dordrecht, Sliedrecht, Papendrecht en Molenlanden (hierna: de gemeenten) al snel om opnieuw een gewasonderzoek uit te laten voeren in het gebied. Dit onderzoek is gestart in juli 2021.

Hoe is het gewasonderzoek in zijn werk gegaan?

De gemeente Dordrecht heeft in juni 2021 namens de gemeenten, aan OZHZ en Arcadis de opdracht gegeven om de opzet van het vervolgonderzoek te maken in samenwerking met RIVM en laboratorium Wageningen Food Safety Research (WFSR, voorheen het Rikilt).

Het onderzoek werd grootschalig opgezet. In 2017 zijn 14 tuinen bemonsterd met in totaal 82 monsters. Dit gaf een algemeen beeld van de aanwezigheid van PFOA en GenX. Dat was, met de destijds geldende grenswaarden voor het RIVM voldoende basis om de inwoners te kunnen adviseren over eten uit de (moes)tuin.

In dit huidige onderzoek zijn monsters van groenten en fruit genomen uit 20 moestuinen in de gemeenten. De moestuinen zijn ingedeeld in clusters op verschillende afstanden van de fabriek. Twee andere moestuinen in de gemeente Hoeksche Waard zijn onderzocht als referentietuin voor het onderzoek. Deze tuinen zijn redelijk ver van de fabriek gelegen en liggen bovenwinds (vanuit Zuidwest). Deze tuin wordt dus niet beïnvloed door de stoffen uit de fabriek en geldt als 'schone' tuin die ook in andere delen van Nederland zou kunnen liggen.

Het WFSR heeft met nieuwe, zeer geavanceerde apparatuur de monsters geanalyseerd: dit was nodig omdat we zo laag mogelijke concentraties van PFOA en GenX wilden meten. Het RIVM heeft de analyses bestudeerd en berekend.

RIVM heeft een aantal uitgangspunten meegenomen in de berekening, waarvan dit de belangrijkste zijn:

- De berekening gaat uit van een *levenslange dagelijkse inname*, waar de EFSA ook vanuit is gegaan. Deze wordt uitgedrukt in de term van Tolereerbare Dagelijkse of Wekelijkse Inname (TDI of TWI);
- De voedselconsumptiepeiling³ wordt meegenomen in de berekeningen. Dit is een meting van het voedsel dat de gemiddelde Nederlander eet. Bijvoorbeeld voor aardappelen is gemeten, dat gemiddeld 3,5 dagen in de week aardappelen worden gegeten en dat men dan gemiddeld 72 gram eet;
- In 2017 zijn alleen PFOA en GenX geanalyseerd, nu zijn nog 15 andere PFAS geanalyseerd. Niet alle PFAS zijn even schadelijk bij inname. Het effect op de inname is niet voor alle PFAS even groot. Daarom heeft het RIVM alle PFAS-stoffen een waarde gegeven, de *Relatieve Potentie Factor RPF*. Voor PFOA is deze RPF op 1 gesteld. Voor PFAS die een groter effect op de gezondheid hebben krijgen een getal groter dan 1, PFAS die minder effect hebben een getal kleiner dan 1. Zo kunnen de concentraties van verschillende PFAS, vermenigvuldigd met de RPF goed opgeteld worden.
- Het RIVM gaat ervan uit, dat mensen in Nederland via voedsel, contact met verpakkingen en producten zoals sprays al veel PFAS binnenkrijgen. Dat concludeert zij uit vele onderzoeken die eerder zijn uitgevoerd.

² <https://www.rivm.nl/pfas/te-veel-blootstelling-aan-pfas-in-nederland>

³ <https://www.rivm.nl/voedselconsumptiepeiling>

EMBARGO tot 5 september: bevat informatie die dan pas openbaar wordt

3

Waarom is het rapport zo laat in het seizoen gekomen?

In de vorige raadsinformatiebrief meldden wij dat we verwachtten om nog vóór het moestuineizoen van 2022 de resultaten te kunnen delen. Deze termijn is helaas niet gehaald. Het is een omvangrijk onderzoek geworden door een grote hoeveelheid monsters, nieuwe apparatuur en een nieuwe werkwijze. Een dergelijk onderzoek is nog nooit elders uitgevoerd. De analyseapparatuur was heel gevoelig, waardoor er soms een meetfout ontstond en opnieuw moest worden geanalyseerd. Daarnaast was de bezetting op het laboratorium van WFSR, alsmede bij het RIVM beperkt en tussentijds zijn de aannames en inzichten gewijzigd. De opzet van het onderzoek werd enkele malen bijgesteld en er zijn extra monsters genomen op die plaatsen, waar nog getwijfeld werd over bepaalde analyses.

Daardoor ligt er nu een rapport, dat gebaseerd is op gedegen onderzoek met genoeg monsters en kunnen we goede conclusies trekken en adviezen geven.

Wat zijn de conclusies van het onderzoek?

In het hele gebied én de referentietuinen is PFAS aangetroffen in de gewassen. Dat is niet onverwacht, we weten al langer dat PFAS in heel Nederland aanwezig is in de bodem. De hoogte van de concentratie PFAS neemt af naarmate de afstand vanaf de fabriek – in de windrichting vanuit zuidwest- afneemt. Dit zagen we ook in de vorige onderzoeken terug. Het RIVM heeft naar aanleiding van de berekening drie soorten advies gegeven:

- a. De concentratie in de eerste kilometer benedenwinds is zo hoog, dat de gezondheidkundige grenswaarde van 4,4 nanogram per kilo lichaamsgewicht per week fors wordt overschreden. Daarom adviseert RIVM moestuinders en inwoners om geen groenten en fruit uit de grond te eten (zowel de tuin als de kas). Het is wel mogelijk om groenten en fruit te telen in bakken met potgrond uit de winkel.
- b. Voor moestuinen in het gebied dat iets verder weg van de fabriek gelegen is, komt de concentratie lager uit, en daarmee net onder de norm. Toch adviseert het RIVM moestuinders en inwoners om eten uit de tuin af te wisselen met groenten en fruit uit de winkel. De reden is dat Nederlanders in het algemeen al veel PFAS binnenkrijgen via ander voedsel en -verpakkingen en producten waar PFAS vrij komen. Het telen in bakken is ook in dit gebied mogelijk.
- c. In het overige gebied, inclusief de referentietuinen is de concentratie PFAS erg laag. Hier heeft het RIVM geen specifiek advies gegeven en kan men altijd alle groenten en fruit uit de tuin eten.

Wat betekent dit onderzoek voor moestuinders en inwoners van Dordrecht?

Voor Dordrecht betekent dit onderzoek het volgende.

Inwoners en moestuinders rondom de fabriek ('De Staart') wordt afgeraden om uit de tuin te eten. Dit advies ligt er al enige tijd vanwege de aanwezigheid van lood in de bodem. In de daar aanwezige moestuin 'De Terp' wordt al geruime tijd in bakken geteeld. Binnen een afstand van ongeveer 4 kilometer vanaf de fabriek wordt afwisseling tussen eten uit de tuin en de winkel aangeraden. Dat is hetzelfde advies, dat de moestuingebruikers in dat gebied krijgen. Voor inwoners geldt dit ook; als zij beperkt groenten en fruit in de eigen tuin telen kunnen zij deze eten. Als zij zeker willen zijn gebruiken zij bakken. Voor moestuinen die verder gelegen zijn, waaronder Kringloop en de moestuin van Klein Grondbezit aan de Tweede Tol geldt geen specifiek advies en kan men jaarrond uit de tuin eten.

EMBARGO tot 5 september: bevat informatie die dan pas openbaar wordt

4

We informeren de moestuinen persoonlijk met een brief. De inwoners direct rond de fabriek worden met een brief geïnformeerd. We houden daarnaast een algemene informatiebijeenkomst wanneer het rapport door RIVM is vrijgegeven.

Wat adviseert de GGD?

De GGD is van dichtbij betrokken bij het hele onderzoek en onderschrijft het advies van het RIVM. Zij adviseert in het algemeen om voedsel te variëren in het kader van een gezond voedingspatroon. De GGD informeert iedereen via de website, waar een nieuwe pagina gewijd is aan het PFAS dossier. Inwoners kunnen persoonlijke vragen stellen, de GGD adviseert daarnaast om bij klachten ook de huisarts te bezoeken.

Grond en irrigatiewateronderzoek

Het onderzoek was tweeledig. Naast het gewasonderzoek heeft Arcadis ook een onderzoek uitgevoerd naar de concentraties PFAS in de grond van de moestuinen en het irrigatiewater (regenton, sloot, oppervlaktewater). Het onderzoek richt zich op de relatie tussen PFAS in enerzijds gewassen en anderzijds grond en water. We kunnen daarmee advies geven over het gebruik van de moestuin. Dit heeft geen effect op het advies van RIVM in september, dat gaat over het eten van gewas.

De resultaten verwachten we in oktober.

3. Overige onderzoeken en ontwikkelingen

Het RIVM heeft na de EFSA-publicatie over de vier PFAS meerdere onderzoeken uitgevoerd. Op haar website staan alle rapportages en informatie over PFAS ([RIVM pagina PFAS](#)). Een aantal rapportages melden we bij deze:

- d. De gemeente Helmond heeft een vergelijkbaar moestuingewasonderzoek laten uitvoeren als als Dordrecht e.o. Het RIVM heeft hiervoor de rapportage op 21 juni 2022 gepubliceerd⁴. In dit onderzoek wordt uitgebreid gerapporteerd over de resultaten van het gehalte PFAS in de referentietuinen in de gemeente Hoeksche Waard, die ook als referentietuinen worden gebruikt voor het onderzoek Dordrecht e.o.. Wij kunnen geen conclusies trekken uit de resultaten van het gehalte PFAS uit de in Helmond onderzochte tuin. De grondsoort (zand) is heel anders dan die in Dordrecht e.o. (rivierklei); PFAS heeft een andere wijze van uitspoeling.
- e. Een aantal onderzoeken is uitgevoerd naar de aanwezigheid van PFAS in de Westerschelde. Deze PFAS, in de vorm van PFOS is door de 3M-fabriek in Zwijndrecht België uitgestoten. De verontreiniging in de Westerschelde is onlangs aan het licht gekomen en heeft veel aandacht gekregen in de landelijke pers.

4. Beeld uit de wijk

In de wijk rondom de fabriek zijn de inwoners goed geïnformeerd over het dossier. De resultaten van het onderzoek worden ook met de direct omwonenden gedeeld, dit zijn ongeveer 1700 brieven. Daarnaast heeft de burenrade van Chemours op 22 maart 2022 een informatieavond gehouden in de wijk. Ongeveer 50 geïnteresseerden waren daarbij aanwezig. De GGD en de gemeente gaven een toelichting op het thema 'PFAS en gezondheid' en over de stand van zaken van het moestuingewasonderzoek.

De problematiek rondom de fabriek is ook onderdeel van een participatietraject 'De Groene Cirkel', die in het voorjaar van 2022 gehouden is in de wijk. De Groene Cirkel

⁴ <https://www.rivm.nl/publicaties/risicobeoordeling-van-pfas-in-moestuingewassen-uit-volkstuinencomplex-volkstuin-delta>

EMBARGO tot 5 september: bevat informatie die dan pas openbaar wordt

5

richt zich op een gezonde, groene en leefbare wijk. Inwoners en vertegenwoordigers van de burenrade Chemours en het bedrijf Chemours zelf waren hierbij aanwezig.

5. Communicatie

Wij blijven ons inzetten voor overleg, afstemming en gesprek met de betrokken overheden, de bedrijven en de wijk. Via onze webpagina blijven we informatie over dit dossier publiceren. Daarnaast zetten we waar passend ook andere gemeentelijke kanalen in, zoals Gemeentenieuws en social media. Op onderwerpen informeren we doelgroepen rechtstreeks en ambtelijk is er persoonlijk contact onderhouden met de moestuinders tijdens het moestuinonderzoek. Dit werd erg gewaardeerd.

Wij blijven uw raad periodiek informeren over de stand van zaken op dit dossier.

6. De aansprakelijkstelling van de bedrijven

In 2018 resp. 2020* hebben de gemeenten Dordrecht, Sliedrecht, Papendrecht en Molenlanden zowel Chemours als DuPont aansprakelijk gesteld voor de schade die is ontstaan en mogelijk nog ontstaat als gevolg van de uitstoot van PFOA en GenX. Omdat de bedrijven iedere aansprakelijkheid afwijzen, heeft advocatenkantoor Pels Rijcken namens de gemeenten een dagvaarding opgesteld en laten bezorgen (in jargon 'betekenen') aan Chemours Netherlands B.V. en Du Pont de Nemours (Nederland) B.V. De dagvaarding is ook aan Corteva Holding Netherlands B.V. betekend, omdat niet is uitgesloten dat (een deel van) de aansprakelijkheid voor de als gevolg van de uitstoot van PFOA en GenX-stoffen geleden en nog te lijden schade bij deze holding ligt. Op 20 juli 2022 is in de rechtbank Rotterdam het proces besproken van deze dagvaarding. Onderwerp van de zitting waren de vragen:

- Zijn de juiste rechtspersonen gedagvaard?
- Verjaring: is de verjaring op tijd gestuit door het betekenen van de dagvaarding en/of het sturen van een stuitingsbrief?
- de ontvankelijkheid van eisers voor zover zij andere belangen dan hun eigen belangen behartigen. NB. *de gemeenten behartigen in deze procedure alleen hun eigen belangen*
- de juiste betekenis van het petitum (*de vordering in de dagvaarding*);

We verwachten op 21 september een (tussen)uitspraak van de rechter. Daarna kunnen de gemeenten – als de rechter de vorderingen niet op formele gronden in de tussenuitspraak afwijst – een repliek indienen, waarna de bedrijven een reactie vanuit hun kant (dupliek) kunnen indienen. Daarop volgt in het eerste kwartaal van 2023 een nieuwe zitting:

* gemeente Giessenlanden (nu: gemeente Molenlanden) in 2018

7. Vergunningen, toezicht en handhaving

In dit onderdeel gaan wij in op de lopende procedures van vergunningen door de DCMR namens provincie Zuid-Holland en geven we een overzicht van de controles en aanschrijvingen aan de bedrijven.

a. Revisievergunningen Dow, DuPont en Chemours

De bedrijven aan de Baanhoekweg zijn een aantal jaren geleden gesplitst en daarom moeten alle drie de bedrijven een nieuwe vergunning aanvragen voor de hele inrichting, de zogenoemde revisievergunning. Het bevoegd gezag is de provincie Zuid-Holland, DCMR verleent namens deze de vergunningen.

Voor DOW en DuPont zijn de vergunningen eerder gepubliceerd, er loopt nog een beroepsprocedure tegen de beschikkingen. Voor Chemours is in mei 2022 een ontwerpbeschikking gepubliceerd. Vanuit het bedrijf, de gemeenten en diverse andere

EMBARGO tot 5 september: bevat informatie die dan pas openbaar wordt

6

organisaties zijn zienswijzen ingediend. DCMR neemt deze zienswijzen mee bij het opstellen van de definitieve beschikking. Deze beschikking wordt in oktober 2022 verwacht.

b. Verklaring van geen bedenkingen

De gemeenteraad van Dordrecht heeft in april 2021 een verklaring van geen bedenkingen (vvgb) afgegeven voor de ontwerpbeschikkingen van Chemours en voor DuPont. De vvgb is nodig om een aan de raad gegeven bevoegdheid op te nemen in de vergunning. In dit geval gaat het over het afwijken van het bestemmingsplan op het aspect externe veiligheid. Dit is een werkwijze die is vastgelegd in de Wet algemene bepalingen omgevingsrecht WABO. Dit voorkómt, dat twee verschillende vergunningsprocedures moeten worden doorlopen.

Er zijn zienswijzen ingediend tegen de ontwerpbeschikking van beide bedrijven. Deze hadden geen betrekking op de ontwerp-vvgb. Daarna heeft de DCMR namens de provincie Zuid-Holland de definitieve beschikking voor DuPont gepubliceerd. Hierover heeft uw raad in oktober 2021 de definitieve vvgb afgegeven.

De verklaring van geen bedenkingen over de definitieve beschikking voor Chemours staat op de raadsagenda van september 2022.

We verwijzen verder voor de inhoud naar het raadsvoorstel daarover, die voor de vergadering van de gemeenteraad in september is geagendeerd.

c. Overige, lopende procedures voor Chemours

- Op 16 november 2019 is de vergunning van Chemours uit 2013 ambtshalve gewijzigd. De wijziging betreft een gefaseerde reductie van de emissie naar de lucht van PFAS (waaronder GenX) met 99 % in 2024 en 2025. Tegen deze vergunning heeft Chemours beroep aangetekend.
- Chemours heeft daarnaast zelf diverse aanvragen ingediend om de emissie van fluorverbindingen (PFAS) te reduceren.
- Chemours onderzoekt of zij schadelijke hulpstoffen in de polymeerfabrieken (zoals GenX) kan vervangen door minder schadelijke. Hiervoor lopen proeven.

d. Toezicht en handhaving

Er zijn diverse instanties betrokken bij de vergunningverlening aan de bedrijven en het uitvoeren van controles. De provincie Zuid-Holland is bevoegd gezag voor de Omgevingsvergunning en de vergunning Wet natuurbescherming. Rijkswaterstaat is dat voor de Watervergunning.

De DCMR is namens de provincie Zuid-Holland verantwoordelijk voor toezicht en handhaving bij de bedrijven Chemours, DuPont en Dow. Dit houdt onder meer in dat de DCMR deze bedrijven controleert op de wettelijke bepalingen uit het Brzo 2015 (Besluit risico's zware ongevallen) het naleven van de voorschriften uit de Omgevingsvergunningen en de van toepassing zijnde regelgeving uit het Activiteitenbesluit. Zowel Chemours als DuPont zijn Brzo⁵-bedrijven. Onder het Brzo 2015 vallen bedrijven die met grote hoeveelheden gevaarlijke stoffen werken. De DCMR voert Brzo inspecties uit met de Veiligheidsregio ZHZ en de Inspectie SZW. Dit gebeurt meerdere keren per jaar.

⁵ Besluit Risico's Zware Ongevallen, waar alle zware bedrijven onder vallen. Hiervoor gelden zwaardere voorschriften.

**Bijlage bij raadsinformatiebrief d.d. 23 augustus 2022 met stand van zaken dossier
Chemours / DuPont**

EMBARGO tot 5 september: bevat informatie die dan pas openbaar wordt

7

0-0-0-0-0